
DICHTERBIJ

Mensen ZoØ niet

Marlieke de Jonge, Stafmedewerker Empowerment, Gidsproject Lentis/Gemeente Groningen

'Kom en toets je vooroordelen bij een spannend bezoek aan de Mensenzoo. De Mensenzoo is een tuin waarin vertegenwoordigers van verschillende 'menssoorten' zich aan het publiek presenteren'.

'Kom op, toets je vooroordelen', zeg ik tegen mezelf. 'Luister even niet naar je intuïtie en doe gewoon mee.' Het is prettig om nodig te zijn en de organisatie van de Zoo geeft me dat gevoel.

Zo gezegd, zo gedaan.

Het was een buitengewoon leerzame ervaring. Die wil ik graag delen, anders heeft het voor niets pijn gedaan.

Nu heb ik scherp in vizier waarom deze route **niet** bijdraagt aan 'Nederland inclusief', maar de apartleving in stand helpt houden.

Eerst de ervaring, dan de argumenten.

Ervaring

Ik zie de deur van de isoleer met een grote zwaai open gaan en daar staat mijn psychiater met een heel gezelschap assistenten? bezoekers?

'Kijk, dit is nu een typisch geval van Anorexia Nervosa'. De rest van het vakjargon zal ik u besparen.

Wat kan ik doen?

Ik zit letterlijk in mijn hemd op een kale vloer, vel over been, bijna transparant zichtbaar.

Ik ga op mijn hurken zitten met de voorpootjes omhoog en zeg: 'Piep, piep' – als enig mogelijk verweer.

Later hebben we erom kunnen lachen, dus het is absoluut geen trauma. Het is een incident in een onmachtige mini-maatschappij waar de menselijke maat verdwenen is.

Eigenlijk ben ik het al half vergeten.

Tot de Mensenzoo.

Gaan we deze absurde toestanden in de herhaling gooien? Ik denk van niet. Het is pijnlijk en leidt tot niets dan meer afstand.

Die afstand voel ik groeien als ik in gezelschap van het nieuwste model 'patiënt' langs zij geparkeerd wordt.

Netjes op je beurt wachten: patiëntdemonstratie nieuwe stijl.

De 'powerpoint-patiënt' draait een medisch onderbouwd ziektebeeld af waar specialisten nog een puntje aan kunnen zuigen. Het is dat ze zegt dat ze patiënt is... waar ze duidelijk moeite mee heeft.

Jezelf zien door anders oordelende ogen: zo ziet dat er dus uit, zorgobject met etiket en erkenning.

Onteigening in feestverpakking.

Is dat nu het type patiënt dat afstand moet afbreken en vooroordelen bespreekbaar maken?

Daar sta ik weer in mijn hemd als mislukt exemplaar van de menselijke soort.

Ik heb niet één ziektebeeld, geen ziekte-inzicht, geen enkelvoudig DBC. Ik vind mezelf eigenlijk volkomen normaal. Anders misschien, zichtbaar anders zelfs, maar niet gestoord en zeker geen slachtoffer van stigmatisering.

Maar ik kan mijn rol van patiënt in deze setting niet uit, die is voorgeprogrammeerd.

Ik ben een categorie-mens in plaats van het mix-model zoals de andere mensen in de zaal.

Tuut, tuut, tuut.... Contact verbroken.

Jak!

Ik voel me beschadigd.

Niet door een uitsluitende samenleving of door de studenten in de zaal. Daar ga ik elke dag gewoon mee om.

Maar door de goedbedoelde preventie-medewerkers die hun eigen vooroordelen niet zien. En zich onvoldoende verdiept hebben in het vak 'contact en communicatie' zoals het werkt in een samenleving die op Inclusief koerst.

Argumenten

De Mensenzoo-methode past in een samenleving die de illusie van beheersbaarheid koestert, de **blauwdruk-samenleving**.

De wereld van 'ons soort mensen' en maatschappelijke parkeergarages voor wie daar niet in past en confronteert met de kwetsbaarheid van het bestaan.

De wereld van categorieën, hokjes en vakjes die helpen om contact te vermijden.

In categorieën verliezen mensen hun menselijk gezicht. In uitsluitende categorieën zoals 'psychiatrisch patiënt', 'asielzoeker' of 'TBS-er' waar één rol identiteit wordt, krijgen mensen geen schijn van kans om een klikpunt te maken.

Je zet ze op achterstand in een Mensenzoo door van een gewone variatie in mens-zijn 'problematiek-op pootjes' te maken.

Contraproductief als je koerst op een **inclusieve en gevarieerde samenleving**.

Zo'n samenleving is niet statisch en daarom nooit beheersbaar, maar als continu-bouwpakket wel bij te sturen.

Het is een zaak van **kiezen en koersen**, strategisch en consequent je doel in vizier houden.

Met elkaar, open en transparant.

In welke samenleving wilt u wonen?

Kiest u de route van **angst** of die van **vertrouwen**?

Daar draait het om: bewust-zijn en keuzes maken.

Samen-leven is je verbinden en verbonden voelen met de mensen om je heen.

Frustratie verdragen en risico nemen hoort daarbij, conflicten en

meningsverschillen ook. Iedereen wil nu eenmaal z'n speelruimte en daar kom je elkaar tegen. Belangen lopen niet altijd parallel.

Als je contact wilt, moet je geen afstand maken.

Vrede bereik je niet met oorlog.

Nederland-inclusief niet met apartheidssystemen.

Dus daarop profileren helpt niet.

Bij contact hoort de **verbindende route**.

Die is heel simpel: zoek klikpunten als studie, sport, hobby, politiek debat, de straat, huisdieren of de supermarkt. Alles wat een mens zo bezig houdt in het dagelijks leven. Gebruik zulke 'ontmoetingsplekken' om je horizon te verbreden.

Of je grenzen te testen desgewenst.

Als je zulke gelegenheden als preventie-medewerkers wilt organiseren: prima.

Maar niet met grote karikaturale publiekscampagnes en ander beeldverpestend materiaal!

Eerst de koers en dan de methode.

En wil je nog eens zo'n Mensenzoo, doe dat dan als amusement in een speelfilm of cabaret-setting.

Zodat iedereen begrijpt dat het om te lachen of te huilen is. Geen hier en nu werkelijkheid, geen legitimatie voor exclusie en zeker geen bijdrage aan schijn-contact.

Niets te verliezen en de schaamte voorbij

Gerard Lohuis

Rutger is zo boos. Niemand kan het in zijn ogen goed doen en hij gaat er bij voorbaat vanuit dat zijn vragen afgewezen worden. Hij heeft een ruime ervaring opgebouwd met afwijzingen: een afwijzing bij de verslavingskliniek omdat hij niet verslaafd genoeg is, een afwijzing bij de psychiatrische kliniek omdat zijn problemen ambulante behandeld kunnen worden, een afwijzing door de politie die hem niet opsluit nadat hij uit wanhoop een raam heeft ingegooid, een afwijzing door zijn ouders die hem niet meer in huis willen hebben, een afwijzing door de Sociale Dienst omdat hij geen papieren kan inleveren waardoor hij geen uitkering krijgt en zo kan het rijtje aangevuld worden. Omgekeerd werkt het ook, tenminste dat bewijst hij telkens weer. Wanneer het op gevoelstemperatuur kouder is dan min tien graden, moet hij verplicht de nachtopvang in en wordt hij van straat gehaald. Een maand geleden werd hij gedwongen met een rechtelijke maatregel enkele dagen opgenomen omdat hij in zijn niet te stoppen boosheid iemand met een mes achterna heeft gezeten. Op dat moment werd hij voor even ontoerekeningsvatbaar verklaard en eenmaal tot rust gekomen in de kliniek mocht hij er niet blijven ondanks het feit dat hij dat graag wilde. Hij krijgt op zijn manier alsmear geen greep op zijn leven en heeft gedrag ontwikkeld dat gebaseerd is op wantrouwen en achterdocht waarbij hij voortdurend liegt. Of zoals hij het zelf verwoordt: Ik zoek de schuld van iets dat misgaat, bij voorbaat buiten mezelf. Nu is dat iets dat wel meer mensen doen: wanneer de trein net niet gehaald wordt ligt het aan de conducteur die de trein te vroeg laat vertrekken, wanneer we te laat op het werk verschijnen komt het door die slome duikelaar die voor ons die de boel ophield, en dat de belastingaangifte te laat is ingestuurd komt doordat we het zo druk hebben. Collectief deden we dat een tijdje geleden nog met de Nationale Postcodeloterij. Er was aangekondigd dat de jackpot er absoluut uitging, totdat bleek dat de winnaar een een-vijfde-lot had gekocht. De organisatie moest zelfs via de rechter door het stof want ze hadden niet mogen beloven dat het gehele bedrag uitgekeerd zou worden, terwijl iedere deelnemer weet dat je de volle mep niet krijgt als je niet het volle pond voor een lot hebt betaald.

Maar wat heeft het gedrag van Rutger met de Nationale Postcodeloterij te maken? Los van het feit dat het goed zou zijn dat Rutger nu eens de winnaar zou zijn, waarmee de nodige problemen voor hem ten einde zouden zijn, speelt in beide situaties 'het slachtofferen' een rol. Wanneer er iets niet goed gaat, leggen we de oorzaak daarvan graag buiten ons zelf. Wanneer we niet begrepen worden, heeft een ander daar op z'n minst ook een aandeel in. Dat hoort bij een cultuur waarin het individuele voorop staat. Men wordt geacht zelf verantwoordelijk te zijn voor eigen daden en daar is op zich niets mis mee. Je wordt er zelfstandiger door, ontwikkelt jezelf en creëert je eigen wereld waarvan je kunt zeggen dat je het op eigen kracht voor elkaar hebt gekregen. Op die manier kunnen we niet zeggen dat de bonus-graai cultuur een probleem is. We hebben het zelf gestimuleerd. Ieder voor zich en als je denkt dat je het verdient hebt, en je hebt de gelegenheid om het te regelen, dan wordt je alsmear rijker. Een soort omgekeerd Rutger-verhaal: die heeft niets en zal het op zijn manier ook nooit krijgen. Blijkbaar mist hier iets fundamenteels. De oplossing voor de Wilders-adepten ligt in het nog sterker maken van het individuele en daar rechten en plichten aan koppelen. Meer van hetzelfde, zeg maar nog meer individualisme, leidt ongetwijfeld tot een crisis. Wilderianen weten wat goed is en dat mag gerust ten koste gaan van anderen die in een minder bedeelde positie verkeren. Hadden ze zich maar niet in die positie moeten manoeuvreren. Wat ontbreekt is een collectief gevoel dat we medeverantwoordelijk zijn voor het goede en slechte wat bij de ander tot uiting komt.

Rutger gaat inmiddels liegend en bedriegend door het leven. Hij vertelt me dat hij zich bij niemand meer welkom voelt en het helpt niet wanneer ik zeg dat het zijn eigen schuld is. Voor zijn gevoel doet hij toch niet mee en voelt niemand zich verantwoordelijk voor het feit dat we hem buitensluiten. Hij heeft niets meer te verliezen. En ergens zijn we mede verantwoordelijk voor het mislukken van zijn leven. Maar zoals gezegd, het ligt niet aan ons, maar er is altijd wel een reden waardoor anderen op z'n minst verantwoordelijk zijn. Misschien moeten we maar eens eerst bij onszelf te rade gaan. En Wilders helpen om niet langer te dwalen zodat Rutger misschien ook eens plek krijgt waar hij kan leven.

Zo veel regelen dat het mislukt

Gerard Lohuis

Mai is Amerikaanse en wordt al jaren in Nederland gedoogd. Ze heeft in het buitenland een aantal hoge functies bekleed en kwam vijftien jaar geleden naar Nederland. Ook hier heeft ze een tijd gewerkt totdat ze een chronische ziekte kreeg. Toen begon de ellende. Ze kwam in de medische malle-molen terecht waar na een tijdje de onverbiddelijke diagnose werd gesteld. Haar wereld stortte in en vanwege depressieve verschijnselen kwam ik met haar in aanraking. Bij de reguliere zorg mocht ze indertijd niet aankloppen omdat ze geen Nederlandse burger was en ze gesommeerd werd om het land te verlaten. Vanuit de bemoezorg waarin de spelregels om zorg te mogen verlenen iets soepeler worden gehanteerd, zocht ik haar op in haar kleine huisje. Inmiddels had de rechter ook een vonnis geveld over haar aanvraag om in Nederland te mogen blijven. Ze moest terug naar Amerika mits ze daar ook over de benodigde medische zorg zou kunnen beschikken. Dat vonnis is zo'n negen jaar geleden gesteld en de IND kreeg de opdracht om erop toe te zien dat het vonnis uitgevoerd zou worden. Mai onderzocht in de afgelopen periode naar welke staat in Amerika ze 'uitgewezen' zou willen worden en werkte zodoende mee om repatriëring mogelijk te maken. Er blijft echter een probleem over dat blijkt niet op te lossen is: de medische, maatschappelijke en psychologische hulp in Amerika. Hoe vooruitstrevend men daar ook is, wanneer iemand geen ziektekostenverzekering heeft, krijgt men geen hulp. En om een ziektekostenverzekering af te sluiten, wil de verzekeraar geen groot risico lopen en komt Mai hier niet voor in aanmerking. Waarmee niet voldaan kan worden aan de voorwaarden die de rechter in zijn vonnis aan de IND heeft gesteld om de terugkeer van Mai mogelijk te maken. De IND heeft op haar beurt Mai verschillende keren naar allerlei deskundigen gestuurd waar onder artsen en psychiaters. Deze geven steeds aan dat Mai terug kan naar Amerika wanneer de medische zorg geregeld is. Dokters van het ziekenhuis, een maatschappelijk werker, de huisarts, en advocaat, medewerker van de Sociale Dienst en ik hebben nu meerdere keren rapportage afgeleverd waarin steeds de noodzakelijkheid van de medische en maatschappelijke zorg benadrukt wordt. Inmiddels hebben nu zo'n 5 medewerkers van de IND het dossier van Mai onder zich gehad. Met steeds weer dezelfde procedure: er wordt rapportage aan ons gevraagd, Mai wordt voor keuring naar deskundigen in het Amsterdam of Rotterdam gestuurd, we hebben contact met deze deskundigen en lichten de rapportage toe. Vervolgens gebeurt er een tijd niets en blijkt de dossierhouder bij de IND vertrokken te zijn en wordt de procedure opnieuw opgestart. Telkens blijkt de medische en maatschappelijke zorg die geboden moet worden, niet te regelen te zijn. Gelukkig heeft de gemeente Groningen zich lange tijd van haar humanitaire kant laten zien en heeft ze er samen met de hulpverleners voor gezorgd dat Mai al die tijd in haar huis mocht blijven wonen.

We zijn elf jaar verder en Mai zit nog steeds in haar huis in afwachting wat er gaat gebeuren. Maar ondertussen heeft de staatssecretaris beslist dat Mai niet onder de pardonregeling valt omdat de IND met de procedure bezig is. De IND heeft elf jaar met verlamming gereageerd, maar dat doet niet ter zake. De regels worden nageleefd en daar gaat het om. De staatssecretaris heeft de gemeenten de opdracht gegeven om mee te werken aan haar uitzettingsbeleid omdat ze alle mensen via de pardonregeling een plek heeft gegeven die er recht op hebben. Mai niet. En nu moet de gemeente meewerken aan wat anderen niet kunnen oplossen, maar daar volgens de rechter wel voor moeten zorgen. Mai zal op straat worden gezet, maar alle 6 betrokken professionals weten dat Mai op straat niet kan overleven. En terugkeer naar Amerika zonder medische hulp is de doodsteek. Over twee maanden is het zo ver en komt Mai op straat te staan. Wellicht dat het dak- en thuislozenfront iets gaat regelen wanneer we met elkaar deze dakloze georganiseerd tot stand hebben laten komen. Blijkbaar kan er veel geregeld worden om niets te laten gebeuren.

p.s. wellicht dat onder Obama nu wel iets te regelen is in Amerika: de context blijft de grenzen van de (sociale) psychiatrie bepalen